

Úvodné slovo

Lysák

Občania - voliči Slovenskej republiky majú v týchto dňoch znova veľkú príležitosť prejaviť svoju ľudskú vyspelosť a svoju občiansku zodpovednosť za výber nového prezidenta do čela štátu. Za výber z kandidátov nie podľa množstva zaliečavých hesiel a fotografií, novinových článkov, či gulášových

obmien, ale podľa preukázateľných spôsobilostí na tento dôležitý post.

Máme príležitosť *zvoliť si takého prezidenta Slovenska, ktorý bude schopný, spolu s vládou a ďalšími inštitúciami a občanmi, záujmy Slovenska aj po vstupe do EÚ a NATO nielen proklamovať, ale hlavne realizovať.* Takého, ktorý vychádza z tejto zeme a dokázal sformovať aj realizovať program osamostatnenia i efektívneho rozvoja Slovenska za podstatne horších podmienok ako porovnateľné štáty. Dokážme, že si vyberieme svojho hlavného predstaviteľa sami, že nebudeme počúvať hlučných našepkávačov, ktorí nám núkajú za prezidenta takých, ktorí slúžili a budú slúžiť všetkým, len nie nášmu ľudu. Vystavíme tak sami sebe a zároveň svetu známku našej vyspelosti a zodpovednosti i voči našim partnerom v zjednotenej Európe.

Zároveň máme možnosť *vyjadriť v referende rozhodné slovo a presadiť nutné zmeny v riadení spoločnosti.* Zašantročené miliardy, ústupky cudzím záujmom a prepádák adeptov na administratívne miesta v EÚ nezahľadia ani čiastkové vstupy zahraničných investorov, ani uhládzané štatistiky o vysokej nezamestnanosti. Je treba čo najskôr postaviť na zodpovedné miesta charakterných odborníkov. Takých, ktorí ihneď zastavia bezhlavý výpredaj základov hospodárstva, zeme, vody, všetkého čo je nevyhnutné, aby sa Slovensko čo najskôr dostalo z terajšieho biedneho postavenia. Takých, ktorí budú zárukou upevňovania slovenskej štátnosti, rozvoja vzdelania, vedy a výskumu, rozvoja materiálnych i duchovných hodnôt národa a štátu, zastavenia reštriktívnej a naštartovania rozvojovej hospodárskej a sociálnej politiky na odstránenie biedy väčšiny občanov.

Vyzývame Vás všetkých, ktorí to myslíte naozajstne, poďme k volebným urnám a urobme rozhodné kroky na prospech seba, svojich detí, nášho Slovenska.

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Ekonomický komentár

Aká je pravá tvár ekonomického rastu SR

K myšlienke reagovať na súčasný reálny ekonomický vývoj a jeho sociálne dopady na najširšie vrstvy obyvateľstva ma priviedol článok v časopise Trend pod názvom: „Slovenská ekonomika sa vyvíja rýchlo a zdravo“. Určite ste si všimli, že už samotný názov tohto článku je pre ekonómov, slušne povedané, zavádzajúci a to ešte nepoznáme jeho obsah. Tragédiou pre občanov SR je, že o dynamickom a zdravom hospodárstve je presvedčený tiež predseda vlády a jeho minister financií a tieto informácie sú prezentované v sledovaných médiách. Reálnejší a triezvejší pohľad, ktorý by smeroval k jadrú problému a opieral by sa o serióznu makroekonomickú analýzu, nie je žiadaný. Potom je prirodzené, že občania, ktorí neskúmajú hlbšie štruktúru reálneho HDP ako základného parametra pre výpočet tempa ekonomického rastu, sú uvádzaní do omylu v tom zmysle, že väčšie tempo ekonomického rastu než je priemerné tempo rastu EÚ znižuje zaostávanie slovenskej ekonomiky za priemerom ekonomík EÚ, ba dokonca ide o ich dobiehanie. Vláda svoje argumenty o životnej úrovni prezentuje cez dva makroekonomické ukazovatele a to: tempo ekonomického rastu a vývoj HDP na 1 obyvateľa v parite kúpnej sily v porovnaní k priemeru EÚ. K týmto ukazovateľom sa pridávajú reformy trhu práce, zdravotníctva, dôchodkového systému a máme „rýchlo a zdravo“ vyvíjajúcu sa ekonomiku. Ak by to nebolo dostačujúce, vláda poukáže na dynamiku prílevu priamych zahraničných investícií, znova však bez toho čo je pod pokrievkou – totálny výpredaj národného majetku naakumulovaného poctivou nízko ohodnotenou prácou nič netušiacich občanov, do zahraničia. Z času načas z hrnca síce vykipí dobre utajovaný údaj o nevyhodnosti predajných zmlúv, ale celú pravdu sa verejnosť znova nedozvie. A tak cenová úroveň v dôsledku rastu cien regulovaných komodít stúpa a menšinový zahraničný investor sa v krátkom čase môže tešiť na slušné dividendy. Zatiaľ sa uspokojí s miliardami za poradenské služby. Chýbajúce zdroje v štátnom rozpočte naplní daňová reforma, ktorá má vytvárať rovnosť šancí pre všetky skupiny obyvateľstva. Až z výplatnej pásky za mesiac január občan v príjmovej kategórii 10 až 24 tisíc brutto zistí, že po započítaní zjednotenej DPH má reálne nižší príjem, než v uplynulom roku. Ale to nakoniec nevádi, lebo rovnosť šancí a príležitostí umožní tiež napr. zamestnancom v textilnom, obuvníckom priemysle, v zdravotníctve a školstve, ženám na materskej dovolenke, mladým rodinám a podobne v krátkom období svoje príjmy zdvojnásobiť, veď je to predseda sľub predsedu vlády. Akurát na zvýšenie príjmov čakáme od roku 1998. Efekty rovnej dane pocítia všetci, podpriemerné a priemerné príjmové skupiny obyvateľstva však v podobe balvanu na svojom chrbte. Minister financií je spokojný, reforma by mala priniesť štátnemu rozpočtu 3 mld. Sk zdrojov. Tieto miliardy

zaplatia uvedené skupiny obyvateľstva. Podobných príkladov o ekonomických a sociálnych dopadoch reforiem tejto vlády môžeme uviesť oveľa viac. Vráťme sa však naspäť k rastu HDP v predchádzajúcom kalendárnom roku a najmä k analýze štruktúry jeho jednotlivých zložiek. Východiskom budú údaje zverejnené ŠÚ SR, ide o predbežnú bázu údajov za predošlé tri štvrtroky.

V použití vytvoreného HDP môžeme zaregistrovať negatívne tendencie v konečnej spotrebe domácností. Záporný trend tohto vývoja bol spôsobený tromi faktormi: zvýšením spotrebných daní, zmenami v DPH a zvýšením regulovaných cien. Reštriktívna forma rozpočtovej politiky má za následok pokles reálnych miezd, pokles úspor obyvateľstva a zhoršenie celkovej ekonomickej a sociálnej situácie obyvateľstva. Pokles spotreby obyvateľstva by bol oveľa silnejší, ale v dôsledku rastu spotrebných úverov, nákupov na splátky, t.j. zadlžovania sa sektora domácností, dynamika poklesu spotreby sa pohybuje v intervale – 0.1 až –1.1%. Tlaky na výdavkovú stranu príjmov domácností však boli omnoho silnejšie. V prípade investícií negatívny vývoj vyplýva z neefektívneho využívania zdrojov, čo v budúcom období pri poklese exportnej výkonnosti nevytvára dlhodobu udržateľnú podmienku pre ekonomický rast. Ekonomický rast je ťahaný expanziou zahraničného dopytu. Export medziročne vzrástol o 23%. Za uvedenou dynamikou treba hľadať fakt, že nadnárodné firmy v dôsledku ekonomickej recesie presúvajú svoje výrobné kapacity do oblastí s nízkymi výrobnými nákladmi, najmä nízkou cenou kvalifikovanej práce. Táto cena je však pre transformujúcu sa ekonomiku z dlhodobého horizontu nevýhodná, i keď musím priznať, že v krátkom období sú efekty pozitívne. Navyše, export je ťahaný jedným dominantným odvetvím a to priemyselnou produkciou – export motorových vozidiel (22% podiel na celkovom vývoze). Dovolím si spomenúť vo svojom príspevku ešte jeden ekonomický moment a to podstatný rast verejného dlhu v absolútnej hodnote a tiež ako podiel na vytvorenom HDP pri súčasnom získavaní zdrojov z výpredaja národného majetku. V roku 1999 dosahoval verejný dlh objem 248.5 mld. Sk a 29.7% podiel na HDP. Už v roku 2001 bol objem verejného dlhu 418.2 mld. Sk a jeho podiel na HDP 42.3%. Od roku 1999 vláda „prešustrovala“ viac než 500 mld. Sk. Tento objem zdrojov mohol skutočne pomôcť našej ekonomike prejsť na rozvojovú trajektóriu, pričom sociálne dopady reforiem mohli byť únosné i pre chudobnejšie skupiny obyvateľstva.

Na záver chcem vyjadriť úprimné poďakovanie tvorcom Siločiar, redakčnej rade a všetkým autorom jednotlivých príspevkov za neoceniteľnú prácu, najmä v súčasnom období, keď objektívne hodnotenie vývoja ekonomiky SR akosi nie sme pripravení počúvať a médiá nie sú ochotné ich publikovať.

Ing. Jozef Habánik, Univerzita A. Dubčeka v Trenčíne

Rezervované pre makroekonomiku

(pokračovanie z čísla 3/2004)

11. Ďalšou prioritnou otázkou, ktorú treba vo vízii a v stratégii riešiť, je problém využitia alternatívnych zdrojov energie. Sú názory, že EÚ by sa mohla stať svetovou veľmocou, pokiaľ ide o presadzovanie využívania alternatívnych zdrojov energie.

12. SR potrebuje dlhodobú víziu a stratégiu ekonomického a sociálneho rozvoja na *naštartovanie rozvojovej politiky* a odstránenie chýb, ktoré sa doteraz práve pre jej absenciu nakopili.

13. Keď hovoríme o potrebe dlhodobej stratégie ekonomického a sociálneho rozvoja, máme na mysli okrem makroekonomickej, mikropodnikovej a regionálnej či miestnej úrovne aj *odvetvovú úroveň*, ktorá sa v súčasnosti neopodstatnene zanedbáva. Ide o odvetvia: priemysel, stavebníctvo, obchod, poľnohospodárstvo, doprava, školstvo, zdravotníctvo, služby a iné, ktoré v súčasnosti nemajú jasnú predstavu o perspektívach svojho fungovania v podmienkach voľnej trhovej ekonomiky. Svedčia o tom problémy, ktoré sa doposiaľ v týchto odvetviach nakopili a riešia sa ad hoc spôsobom živelne, často chaoticky bez vzájomných prepojení v legislatíve a v praktickej, hospodárskej a sociálnej politike. Príkladov, na ktorých je možno tento stav ilustrovať, je mnoho.

14. Dlhodobá stratégia ekonomického a sociálneho rozvoja by mala mať aj svoju *mikropodnikovú - korporatívnu - komunitárnu úroveň*. Už iba jej absencia môže spôsobiť, že firma, či korporácia, ktorá nemá svoju predstavu o tom, ako by sa mala rozvíjať do budúcnosti v rámci určitej štátom koncipovanej vízie o vytváraní podnikateľského prostredia v krajine, nebude mať šancu uspieť v konkurenčnom boji v podmienkach globalizácie. Bude musieť existovať vo vynútených podmienkach a pod nátlakom záujmových skupín, ktoré jej bude diktovať niekto iný, kto má kvalitne vypracovanú víziu do budúcnosti.

15. To značí, že dlhodobá stratégia je aj stratégia ako si *zachovať bezpečnosť existencie firmy a korporácie v podmienkach komunitárnej politiky EÚ*. Je nezodpovedné, ak v národnom hospodárstve 300- až 400-tisíc ľudí je zamestnaných v stratových podnikoch, pričom nie je nič známe o tom, čo čaká týchto ľudí v blízkej ani vzdialenej budúcnosti. Podobný problém môže nastať s nedoriešením *regionálneho usporiadania* a jeho prispôbenia krátkodobým politickým zámerom vládnych garnitúr bez ohľadu na dlhodobú stratégiu regionálneho usporiadania štátu.

16. Z odvetví dlhodobú víziu a stratégiu potrebuje najmä *priemysel*. Mnoho podnikov najmä so zahraničnou účasťou napreduje, ale pritom ešte existuje v strojárstve nevyužitých až 35 - 45 % kapacít, chýbajú investície, absentuje prílev kapitálu, banky nie sú ochotné požičovať podnikom, ktoré majú založený celý svoj majetok, v prevažnej miere sa využíva kooperácia a dovoz komponentov, nakoľko strojárstvo nie je schopné ich zabezpečiť v potrebnej

kvalite, nedostatočne sa rozvíja výskum a príprava pracovníkov a iné. Otázkou je, či jednostranná orientácia slovenského priemyslu na automobilovú výrobu nevyvolá riziká, ktoré by mohli v prípade recesie automobilového priemyslu vo svete negatívne postihnúť celé národné hospodárstvo SR. Sila ekonomík v mnohých krajinách SVE vrátane Slovenska spočíva na troch až piatich nadnárodných producentoch, ktorí vytvárajú zhruba štvrtinu až tretinu exportu. Premiestnenie výrobných kapacít týchto globálnych hráčov do iných regiónov, môže znamenať pre malé štáty hospodárske zemetrasenie.

17. Dlhodobá vízia a stratégia je potrebná pre *zvládanie prechodného boomu v rozvoji v krajinách strednej Európy*. Investičný boom do krajín strednej Európy možno vydrží ešte 4 až 6 rokov. Zatiaľ je to vďaka lacnej pracovnej sile, ktorá zaručuje firmám nízke náklady. Šanca, ktorá v tomto duchu existuje, sa vyčerpá vstupom 10 krajín SVE do EÚ. Aj preto sa už v súčasnosti niektoré spoločnosti obzerajú po výhodnejších lokalitách pre „sweatshopy“, do ktorých by mohli svoje aktivity postupne presunúť (uvažuje sa najmä o presúvaní na východ kontinentu, ale aj o Afrike, a niektorých ďalších krajinách). Pravdepodobne sa naplní názor, že tzv. sweatshopy (výrobné prevádzky s nevyhovujúcimi pracovnými podmienkami) čoskoro opustia krajiny SVE, ktoré zatiaľ lákajú vysoké percento zahraničných investícií.

18. Podobne v obchode slovenské obchodné reťazce majú veľké problémy vyrovnáť sa s konkurenciou super- a hypermarketov. Je na zamyslenie či je dobré, ak prvých sedem miest v rebríčku s najväčším obratom na Slovensku zaoberajú obchodné reťazce zo zahraničia.

19. Odvetvie *cestovného ruchu*, aj napriek tomu, že má na Slovensku dobré predpoklady, je hlboko podcenené a odborníci ho charakterizujú, že je v kríze. Pre absenciu dlhodobej stratégie v štáte nemá ani toto odvetvie stratégiu cieľov a propagácie, nedisponuje účinnými programami, informovanosť je slabá a štátna politika v tomto odvetví je málo profesionálna.

20. V oblasti *stavebníctva* nastal útlm, či recesia. Sú obavy, či nezanechá vážne dôsledky na ďalší vývoj v tomto odvetví.

21. Odvetvie *poľnohospodárstva* sa nachádza v najzložitejších problémoch. Má veľké problémy v tom, ako zabezpečiť konkurencieschopnosť a potravinovú bezpečnosť štátu. Nevie sa aký je cieľový model formy hospodárenia, nie sú jasne definované priority, sústreďovanie opatrení a zdrojov na priority. Chýba logický systém poskytovania dotácií a intervencií, ktorý by sa mal približovať k stavu EÚ.

22. V odvetví *dopravy* exemplárnym príkladom nezvládnutia efektívneho fungovania sú ŽSR. Nemajú jasný spôsob, akým sa má transformácia realizovať.

23. Podobne, by sme mohli hovoriť o problémoch, ktoré v dôsledku nekonceptnej politiky a pri absencii dlhodobých stratégií rozvoja, priviedli predtým prosperujúce odvetvia do recesie, či krízy (školsťvo, zdravotníctvo a ďalšie).

24. Dlhodobá stratégia ekonomického a sociálneho rozvoja je dôležitá aj preto, aby sa zvýšila konkurenčná schopnosť slovenskej ekonomiky. Na Slovensku pretrvávajú pomerne nízka konkurenčná schopnosť väčšiny podnikov a hrozí, že sa Slovenská republika stane montážnou dielňou Európy. Nedostatočná konkurenčná schopnosť produkcie v mnohých odvetviach priemyslu vyplýva najmä z problémov v oblasti manažmentu, privatizačných praktík a nezvládnutej reformy v školstve. Hlavným nedostatkom, ktorý sa pričínil o pokles konkurenčnej schopnosti vo viacerých odvetviach, je výrazné zaostávanie a zanedbávanie výskumu a vývoja. Treba konštatovať aj skutočnosť, že podiel zahraničných spoločností na výskume a vývoji je minimálny.

V krajinách strednej a východnej Európy (KSVE) sa uskutočňuje niekoľko smerov o záchranu, prežitie, či rast prosperity ekonomík. *Z viacerých možno uviesť internacionalizáciu pri záchrane firiem, dožadovanie sa ochrany či pomoci od vlád, a spoliehanie sa na zahraničných investorov*. Všetky tri uvedené prístupy sa uplatňujú v KSVE a čakajú na výsledky a zhodnotenie ich efektívnosti či výhodnosti pre tú - ktorú krajinu. Očividne chýba dlhodobejšia vízia a stratégia rozvoja. *Po vyše desaťročných skúsenostiach možno konštatovať, že najviac sa osvedčila internacionalizácia domácich nadnárodných podnikov v zahraničí, potom prílev zahraničných investorov a menej dožadovanie sa ochrany, či pomoci od štátu*.

Ukazuje sa, že stratégia aktívnej expanzie do zahraničia pomáha úspešným podnikom preklenúť problémy zo straty bývalých trhov najúspešnejšie. Súčasne pôsobí priaznivo na ekonomickú transformáciu domovských ekonomík. Ukazuje to aj slovinský model transformácie, ktorý sa *odlišuje od modelov ostatných transformujúcich sa krajín SVE najmä v tom, že hlavný dôraz sa položil na presadenie vlastných záujmov domácej krajiny v transformácii, ktoré sa vhodne kombinovali s rozvojom spolupráce so zahraničnými investormi*. Aj preto sa Slovinsko mohlo vyhnúť ekonomickej recesii a vykazovať trvalo udržateľný ekonomický rast s priaznivým dosahom na vývoj životnej úrovne v krajine. Je lídrom v plnení kritérií pre vstup do EÚ v rámci kandidátskych krajín. Ako úspešný model transformácie malej krajiny, ale z iného súdka, možno uviesť Írsko.

(Jozef Mihalik je profesorom na Trnavskej univerzite – pozn. red.)

Prof. Ing. Jozef Mihalik DrSc.

Medzinárodné ekonomické vzťahy

Svetlá a tiene povojnového ekonomického vývoja Japonska

Po druhej svetovej vojne vstúpilo japonské hospodárstvo do nového „životného cyklu“. R. 1955 prekonalo následky vojny a dostalo sa na predvojnovú úroveň. Jeho priemerný ročný rast bol v rokoch 1947-1955

Sedlák

10,9%. V priebehu rokov 1956-1973 zaznamenala krajina mimoriadne rýchly ekonomický rast, t. j. 9,7% ročne. Od začiatku päťdesiatych rokov do začiatku sedemdesiatych rokov minulého storočia vzrástol HDP dvadsaťnásobne. Japonsko sa stalo druhou ekonomickou veľmocou sveta.

Vplyvom svetovej ekonomickej turbulencie na počiatku sedemdesiatych rokov minulého storočia, vyvolanej tzv. Nixonovým šokom (USA zrušili vymeniteľnosť dolára za zlato), predovšetkým však ropnými krízami v r. 1973 a 1978, ale aj v dôsledku vnútorných udalostí, keď nastala kvalitatívna zmena v domácej ekonomike, nastupuje v Japonsku jeho nová etapa vývoja. V osemdesiatych rokoch prispel k tomu i rozvoj globalizácie (globalizácia finančných tokov), najmä radikálna devalvácia dolára a revalvácia jenu v r. 1985.

R. 1973 sa končí v Japonsku rýchly ekonomický rast a začína sa doba pomalšieho vývoja hospodárstva, ktorá trvala približne 17 rokov. Ide o obdobie jeho štrukturálnej adaptácie a podstatne zníženej dynamiky priemyselnej výroby. V rokoch 1974-1980 klesol priemerný ročný reálny ekonomický rast na 3,4%, ale predstavoval vyššiu úroveň ako v ostatných priemyselne vyspelých krajinách, keď ich rast dosahoval v rokoch 1975-1985 2,3%. Priemerná ročná reálna miera rastu HDP Japonska bola v rokoch 1981-1990 4,0%, pričom v r. 1990 činila 5,1%.

Podľa japonských prameňov prekročil v druhej polovici 80. rokov nominálny HDP na jedného obyvateľa Japonska (v USD) úroveň tohto ukazovateľa USA, čo neplatilo o jeho reálnej hodnote. Taiči Sakaija charakterizoval vo svojej knihe Japonsko tohto obdobia takto: "Povojuvé Japonsko nielenže... vybudovalo gigantický výrobný potenciál a dosiahlo vysoký životný štandard, ale podarilo sa mu vytvoriť spoločnosť s veľmi nízkou nezamestnanosťou a chudobou, ako aj s rovnostárskou orientáciou v materiálnej oblasti... O Japonsku dneška (v 80. rokoch 20. storočia – pozn. M.S.) môžeme povedať, že je krajinou, ktorá sa najviac približuje ideálu, to znamená, že je „hviezdou“ medzi modernými priemyselnými spoločnosťami“. Jeho úspech sa spájal s uplatňovaným hospodárskym modelom, ktorý vychádzal z Keynesovej teórie a využíval pritom prvky zodpovedajúce historicko-kultúrnym tradíciám japonskej spoločnosti.

Rubom japonského hospodárstva druhej poloviny 80. rokov bol vznik špekulatívnych bublín, keď rástli horibilne ceny mestskej pôdy (r. 1991 boli o 61,6% vyššie ako r. 1985), ako aj ceny akcií (index Nikkei 225 stúpol na konci roka 1989 na hodnotu 309,7% roka 1985). Začiatkom deväťdesiatych rokov bubliny spľasli a Japonsko sa dostalo do štádia výrazného poklesu ekonomického rastu, čiže do stagnácie, ktorá pretrvala celú dekádu na konci 20. storočia a z ktorej sa dodnes nespamätalo. Ekonomický vývoj tohto obdobia bol striedaním pomalého rastu a recesie. Priemerný ročný rast hospodárstva za roky 1991 – 2001 činil 1,2%. Hospodárstvo sa ocitlo v súmraku, ktorý postihol aj

psychiku ľudí. „Kolaps bublinovej ekonomiky“, napísal Daisaku Ikeda, „ktorý sa z hľadiska psychologických dôsledkov niekedy porovnáva s porážkou Japonska v druhej svetovej vojne, vyvolal v duchovnej oblasti pasivitu a apatiu...“

Japonsko mohlo účinnou hospodárskou politikou predísť nadmernému nafukovaniu bublín a po ich spľasnutí zabrániť takej rozsiahlej deštrukcii ekonomiky. Hlavná príčina ekonomického pádu bola však v oneskorenom uskutočnení zásadných zmien, čiže v tom, že sa stále uplatňoval nenáležitosť hospodársky systém, ktorý už nezodpovedal novému vývoju svetovej ekonomiky a zmeneným domácim podmienkam.

Prof. Ing. Mikuláš Sedlák, CSc.

Medzinárodné politické vzťahy

Teror a terorizmus

sú prinajmenšom také staré javy, aký starý je ľudský zápas o moc a majetky. Už Starý zákon uvádza napríklad vyvraždenie všetkých obyvateľov Jericha po jeho dobytí Izraelitmi či vyvraždenie všetkých novorodencov na príkaz kráľa Herodesa. Klasickým obdobím teroru a terorizmu sú aj dejiny rímskeho cisárstva s hrôzovládou Caligulu či s krutým figľom Nera, ktorý dal podpáliť Rím, aby potom pod touto zámienkou mohol prenasledovať a vraždiť kresťanov. Klasickým uplatnením novodobého štátneho terorizmu bolo napríklad zavraždenie P.Lumumbu za spolupráce tajných služieb Belgicka a USA, či zavraždenie J.F.Kennedyho, vyšetrené, zdokumentované, ale štátnymi orgánmi utajené až do roku 2013.

V poslednom čase sa však frázy teror a terorizmus stali akýmsi módnym hitom a oháňajú sa nimi aj teroristickí diktátori, ktorých sa usiluje nespokojné obyvateľstvo odstaviť od moci. Tieto pojmy sa pritom nielen zámerne zahmlievajú, ale sa aj cieľavedome zamieňajú následky za príčiny a obeť za páchatelov. Slovníkové príručky však definujú tieto pojmy pomerne presne. Napríklad Slovenský náučný slovník (Bratislava 1932) definuje teror ako hrôzovládu, encyklopédia Beliana (Bratislava 1993) ako násilné zastrašovanie a hrôzovládu. Slovník cizích slov (Praha 1966) rozširuje tieto definície o psychický nátlak na odporcov (dnes sa to nazýva brain washing) a o individuálny teror, ktorý pripisuje radikálnym, anarchistickým a fašistickým (!) skupinám a označuje ho za nezlučiteľný s marx-leninskými princípmi triedneho boja. Všetky uvedené poučky sa však vyhýbajú definovaniu podstaty a hlavných podôb teroru a terorizmu. Okrem vnútroštátnych podôb skutočného terorizmu (ako je napríklad zápas medzi náboženskými sektami či nelegálny boj o získanie politickej moci v štáte, o kriminálnych činoch

Handžárik

vydierania peňazí terorom či skutkoch psychopatov ani nehovoriac) najrozšírenejšou a na obete najničivejšou formou teroru a terorizmu sú veľmocenské agresie a vojny o získanie cudzích surovínových zdrojov a zahraničných odbytišťa. Prítom 20.storočie prinieslo do ich stratégie aj celkom nový prvok – teroristické bombardovanie civilného obyvateľstva na zlomenie odporu protivníka. Nacisti ho uplatnili od samého začiatku a mestá Guernica, Varšava, Amsterdam, Belehrad, ale aj Londýn a Coventry sú iba hlavnými symbolmi nacistického vojnového terorizmu. Ale aj stratégia USA už od začiatku 30.rokov ráta s leteckým terorizovaním civilného obyvateľstva. Ťažké bombardéry B-17 a neskoršie B-29 a B-60 boli konštruované a určené na tento účel a tak boli aj v prevážnej miere použité - Berlín, Drážďany a Hamburg a napokon aj atómové vyhubenie Hirošimy a Nagasaki sú tiež len hlavnými symbolmi tohto teroru – o terorizovaní obyvateľstva Vietnamu kazetovými a napalмовými bombami s miliónom civilných obetí ani nehovoriac. Ani nedávne porobenie Juhoslávie, Afganistanu a Iraku sa neuskutočnilo vojenskou porážkou ich ozbrojených síl, ale ich odpor bol zlomený teroristickým bombardovaním a raketovým ostreľovaním ich civilného obyvateľstva.

Tohto druhu najmasovejšieho teroru a terorizmu si však súčasní politickí lídri a ich mediálni sluhovia nevšímajú, ba naopak, dehonestujú legitímny odpor a sebaobetavý odboj občanov okupovaných štátov novogoebbelsovským sloganom „terorizmus“. Nacisti totiž ako prví nazvali všetkých odbojárov, partizánov a povstalcov proti nemeckej okupácii paušálnym sloganom „banditizmus“ a „banditi“ a tak s nimi aj zaobchádzali. Akceptovaním tohto žargónu a používaním neonacistického sloganu „terorizmus“ a „teroristi“ na legitímny odboj obetí veľmocenského teroru by sme sa však dostali už za hranice zdravého ľudského rozumu a hlboko pod úroveň ľudskej morálky, ktorá robí z nášho živočíšneho druhu skutočného človeka !

Július Handžárik

Osobnosti

Paul A. Samuelson

obdržal Nobelovu cenu v roku 1970 hlavne za svoje práce v oblasti matematickej ekonómie a použitia matematických metód v ekonomickej prognostike a plánovaní. Venoval sa tiež teórii modernej ekonómie blahobytu, lineárnemu programovaniu, keynesiánskej ekonómii, ekonomickej dynamike a teórii medzinárodného obchodu. Sám seba nazýval „moderným ekonómom, patriacim do pravého krídla ekonómov New Dealu“. Preslávil sa hlavne svojou prácou „Economics : An Introductory Analysis“ z roku 1948, ktorá sa stala najúspešnejšou učebnicou ekonómie všetkých dôb. Bola preložená do deviatich jazykov a do roku 1992 vyšla v 14 vydaniach v mnohomiliónových nákladoch.

Narodil sa v roku 1915 v štáte Indiana, v r.1935 získal titul bakalára, v r.1936 titul majstra slobodných umení, v r.1941 doktorát filozofie na Harvardskej univerzite a v r.1966 obdržal čestné doktoráty dvoch amerických a jednej britskej univerzity. V r. 1940 nastúpil ako odborný asistent ekonómie na Massachusetts Institute of Technology, v r.1944 sa stal mimoriadnym profesorom a v roku 1947 štatutárnym profesorom M.I.T.

Ako odborný konzultant pracoval vo viacerých centrálnych ekonomických inštitúciách USA : v rokoch 1941-43 v Plánovacom úrade pre národné zdroje na úlohách vojnového plánovania, v r.1949 v Úrade pre vojnovú mobilizáciu a rekonštrukciu, v rokoch 1949-52 na ministrestve financií, v r.1952 v Rozpočtovom úrade, v rokoch 1959-60 vo Výskumnom poradnom paneli pri prezidentskej Komisii pre národné ciele a v r.1960 vo Výskumnom poradnom výbore pre ekonomický rozvoj. V rokoch 1960-61 bol členom Národnej komisie pre ekonomické vzdelávanie, a bol tiež konzultantom Randovej spoločnosti, Rady akonomických poradcov, Federálnej rezervnej banky, ekonomickým poradcom kandidáta na post prezidenta J.F.Kennedyho a v r.1965 bol zvolený za predsedu Medzinárodnej ekonomickej asociácie.

Práca a vedecká kariéra P.A.Samuelsona je priam vzorovou ukážkou cieľavedomého využitia odborných vedomostí najvyšších ekonomických kapacít v praxi centrálnych ekonomických orgánov USA.

Redakcia

Recenzia

prof. Ing. Jozef Mihálik, DrSc. „Medzinárodná komparácia sociálno-ekonomického rozvoja a konvergencia SR s EÚ“

Autor v tejto práci aplikoval menej tradičnú formu a štýl „za“ a „proti“. Hlavnú pozornosť koncentruje na vývoj v SR od roku 1998 a jeho komparáciu s vývojom v ostatných kandidátskych štátoch, v samotnej EÚ a vo svete. Dokumentuje zhodu ekonómov i politikov o potrebe *seriózneho prehodnotenia transformačných procesov v tranzitívnych štátoch*. A rovnako stupňovanie kritiky tzv. Washingtonského konsenzu: liberalizovať ekonomiku do najvyššej možnej miery, čo najrýchlejšie privatizovať všetko čo sa dá, uplatňovať reštriktívnu fiškálnu a monetárnu politiku. Silnie príklon k prehodnoteniu doteraz nedoceňovanej váhy ideí, štátu a prioritizácii spoločenských hodnôt ako sú tolerancia, solidarita, pravda, spravodlivosť, demokracia, sloboda, voľný trh, viera, rodina, vlastenectvo, zachovanie tradičných hodnôt národa, upevňovanie spoločných európskych hodnôt, rešpektovanie hodnotovej orientácie všetkých sociálnych segmentov spoločnosti, atď. Dochádza k nám blízkeму záveru, že *ciele a cesty transformácie ekonomiky a spoločnosti by mali byť výsledkom exaktných stratégií smerujúcich k zvyšovaniu výkonnosti ekonomických komplexov predovšetkým na*

báze intelektuálneho rozvoja ľudí a vedomostnej ekonomiky. V SR, kde sa ľudským zdrojom (na rozdiel od susedných štátov) nevenuje náležitá pozornosť, je práve tento prístup veľmi aktuálny.

Východiskom zo zmätkov a nepriaznivého polozenia slovenskej reality by, podľa Mihálíka, mohla byť *dlhodobá vízia a stratégia rozvoja*. V tomto svetle analyzuje *funkčnosť neoliberalného modelu*, s ktorým prišla vláda SR po voľbách 1998. Dochádza k záveru, že *problémy dlhodobej koncepcie a stratégie neboli ani predošlou ani novou vládou zvládnuté*. Ak by stratégia a koncepcie boli k dispozícii (a hlavne boli akceptované relevantnými štátnymi, lokálnymi i mimovládny inštitúciami Slovenska – pozn. L.L.), *mohlo sa predísť mnohým chybám a problémom*, ktoré počas transformácie v SR vznikali, a ďalej sú riešené spravidla *na základe odporúčaní a príkazov medzinárodných inštitúcií*. Naším problémom je aj to, že sa po každej zmene vlády od základov mení hospodárska stratégia (napr. prerušením budovania diaľničnej siete). *Dlhodobá vízia a stratégia ekonomického a sociálneho rozvoja, by pomohla rezortom, podnikom a inštitúciami, zákonodarcom, politikom a manažmentu* lepšie odhadnúť rozvojové trendy v slovenskej ekonomike so zreteľom na širšie medzinárodné pohyby v globalizácii.

Bez odsúhlasenej (a akceptovanej) stratégie *sa akceptuje všetko, čo sa Slovensku vnucuje* (prenechanie obchodnej siete obchodným reťazcom, predaj majoritných podielov veľkých bánk zahraničným kupcom, odstúpenie manažérskych kompetencií zahraničným minoritným akcionárom v strategických podnikoch a pod.) Pre Slovensko je perspektívne a výhodné pokračovať v exporte energie a nie neuváženými rozhodnutiami rozdávať verejné prisľuby o odstavovaní funkčných jadrových elektrární a spochybníť tým aj energetickú bezpečnosť štátu. Problém je, že na úrovni vládneho manažmentu *nebol dostatok vôle* k vypracovaniu dlhodobej stratégie. Uplatňovanie súbehu alternatív a komplementárnych politik *nenahradzuje* dlhodobú stratégiu ekonomického a sociálneho rozvoja.

Uvedená monografia profesora Mihálíka je nesporné prínosom pre ekonomickú teóriu, ale rovnako tak je podnetná pre ďalšiu odbornú i širokú zaangažovanú verejnosť.

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Z podnikateľskej sféry

Rovná daň

Do 31.12.2003 sa pre výpočet daňovej povinnosti fyzických osôb (FO) uplatňovali tzv. daňové pásma, kde sadzba dane bola závislá od výšky príjmu (základu dane) a to od 10% až po 38%. Od 1.1.2004 platí nový zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmu. Jednou z najvýraznejších zmien v daňovej reforme je zavedenie

princípu rovnej dane. Zároveň bol zrušený inštitút tzv. paušálnej dane pre FO a zavedená možnosť pri remeselných živnostiach uplatniť si paušálne výdavky vo výške 60%. V roku 2004 sa bude uplatňovať už jednotná rovná daň - 19%. Dochádza tak k určitému zníženiu daňového zaťaženia fyzických osôb a k odstráneniu dlhodobej diskriminácie podnikajúcich osôb vo vzťahu k podnikateľským subjektom - právnickým osobám (PO), ktoré uplatňovali 25% sadzbu dane. Samozrejme, rovná daň sa týka tak FO, ako i PO. Dopad tejto dane na FO však bude rôzny a bude závisieť od výšky príjmu, ktorý FO v príslušnom zdaňovacom období dosiahne.

Zavedenie rovnej dane bolo už riešené a navrhované v rámci projektu "Technická asistancia pre štátnu politiku podpory MSP v Slovenskej republike na obdobie 2002 – 2005 a zjednodušenie súčasného spôsobu platieb dane z príjmu, zdravotného, nemocenského a dôchodkového poistenia". Autor článku bol vedúcim riešiteľského tímu slovenských expertov v tomto projekte. Projekt bol vláde SR predložený v júli 2002. Akceptovanie niektorých návrhov vládou je potrebné hodnotiť kladne, zostáva však ešte viacero otázok, najmä v oblasti odvodového zaťaženia MSP, ktoré na riešenie ešte len čakajú.

Celkove však z princípu rovnej dane vyplýva, že pri vyšších príjmoch zostáva živnostníkovi viac disponibilných finančných zdrojov, čo dáva predpoklad pre zvýšenie investičnej aktivity, technologickej vybavenosti a tiež by to mohlo byť stimulom k zvýšeniu zamestnanosti v priestore malého a stredného podnikania.

Ing. Vladimír Sirotko, PhD, Actoris System

Európska únia

Reformy a realita

Naši koalíční politici nie zriedka s pátosom opakujú vyhlásenia rôznych zahraničných organizácií a aj jednotlivých persón, že Slovensko vďaka reformám sa stáva ekonomickým lídrom prinajmenšom Strednej a Východnej Európy. Samozrejme nezabúdajú dodať, že je to zásluhou hospodárskej politiky vlády a zlepšenia podmienok podnikateľského prostredia a podnikania v SR. Nechcem hodnotiť ako to prijímajú občania, chcem však ukázať, ako to vidí a zrejme vecne pociťuje podnikateľská sféra.

Slovenská obchodná a priemyselná komora v závere roka 2003 zorganizovala anketu, v ktorej hospodárske subjekty (účasť 106 podnikov) odpovedali na rad otázok.

Na otázku „Vytvára súčasná hospodárska politika predpoklady pre rozvoj Vašej firmy?“ negatívne odpovedalo 62 % opýtaných podnikov a len 24 %

Bonko

Sirotko

odpovedalo kladne. Podiel negatívnych odpovedí oproti roku 2002 vzrástol o 5,4 %, pozitívnych o 3 %.

Na otázku „Vytvára súčasná legislatíva podmienky pre rozvoj podnikania?“ negatívne odpovedalo 56 % opýtaných a 32 % odpovedalo pozitívne. Počet pozitívnych odpovedí oproti predchádzajúcemu roku vzrástol dvojnásobne.

Na otázku „Spôsobuje vymožitelnosť práva na Slovensku problémy Vašej firme?“ odpovedalo áno 69 % opýtaných a len 15 % podnikov odpovedalo, že vymožitelnosť právam im nespôsobuje problémy.

Celkove v očakávaniach podnikov na rok 2004 nedošlo k výraznejšiemu pozitívnemu alebo negatívemu posunu oproti predchádzajúcim rokom. Podnikatelia citlivo vnímajú reformné kroky vlády a vo viacerých prípadoch ich považujú za zásah s negatívnym dopadom na svoje podnikanie. Z hľadiska podnikateľskej činnosti za najväčšie riziká v roku 2004 takmer 80 % podnikov podkladá rast cien vstupov a približne 60 % znížený domáci dopyt. Avšak reštrikčné opatrenia vlády v podobe rastu regulovaných cien a daní (spotrebné dane, DPH) majú za následok a možno aj cieľ práve zníženie domáceho dopytu.

Čo k daným číslam dodať? Snáď len to, že reformy si vyžadujú celospoločenský občiansky i podnikateľský konsenzus. Ani ľudí ani podnikateľov netreba hnať do raja palicou.

Ing. Anton Bonko

Životné míľniky

Kacír, ktorý chcel sklbiť plán s trhom

Rok 1968 vošiel do dejín ako rok Pražskej jari, hoci „Pražskú jar“ začali po roku 1965 slovenskí ekonómovia a naštartoval ju bratislavský prejav A. Dubčeka v septembri 1967.

Klinko mal v 68. roku 34 rokov. Rok predtým ho na rezort poľnohospodárstva povolal z Vysokej školy ekonomickej akademik Koloman Boďa, jeden zo zakladateľov modernej poľnohospodárskej vedy na Slovensku. Klinko sa stal vedúcim oddelenia ekonomických koncepcií a ešte pred rokom 1967 prišiel s kacírskou myšlienkou sklbiť socialistický plán s trhom.

„Našu poľnohospodársku krajinu sme chceli oblastne rozdeliť a špecializovať. Nosnou bola myšlienka maximalizovať poľnohospodársku výrobu v nížinách na ploche asi 300 tis. ha. Kolega Ján Tomčáni sníval o vytvorení akejsi poľnohospodárskej oázy, kde by sa boli pod závlahami dosiahli špičkové úrody porovnateľné s najvyspelejšími krajinami sveta,“ oživuje rokmi zabudnutú myšlienku Klinko. Zaujímavý mal byť osud horských oblastí. Reformátori rákali len s chovom oviec a so zalesnením nevyužitých pasienkov. V strednom pásme sa mal rozvíjať chov hovädzieho dobytku založený na pastve. Kombináciou extenzívneho hospodárenia v horách a intenzívneho v nížinách sa predpokladalo nielen dosiahnutie sebestačnosti vo výrobe potravín, ale aj zhruba 7%-ný prebytok, určený na vývoz.

Kostrou poľnohospodárskej výroby mali byť naďalej roľnícke družstvá. Aj s odstupom 35 rokov je Klinko presvedčený, že družstvá by sa neboli v Dubčekovom socializme s ľudskou tvárou rozpadli. „Cítili sme, že ľudom družstvá, hoci porodené násilím, vyhovovali, bolo v nich však treba prehľbiť socialistickú družstevnú demokraciu. Všade tam, kde mohol byť súkromný sektor efektívnejší ako veľkovýroba, predovšetkým v pestovaní plodín náročných na ručnú prácu, mal dostať prednosť. Lenže to, čo sme my považovali za ekonomicky racionálne, bolo nezlučiteľné s predstavami dogmatikov, ktorí sa vrátili k moci na sovietskych tankoch, nuž mi to spočítali aj s úrokmi,“ spomína Klinko.

Klinko, ktorého normalizátori v roku 1970 označili za pravicového ekonóma a oportunistu, sa však stále hlási k ľavici. Z dnešného hľadiska je smiešne, prečo vlastne dubčekovca Klinko označili za pravičiara. Žiadal, aby sa v družstvách presadila volená samospráva a nie okresnými výbormi dosadené stranické kádre. Samotné riadenie družstva mali uskutočňovať profesionálni manažéri.

Po roku 1970 prežil celých 20 rokov „zašitý“ na Výskumnom ústave ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva. Vylúčili ho, ako ostatných dubčekovských reformátorov, zo strany.

Po revolúcii sa celkom prirodzene vrátil do sveta poľnohospodárskej politiky. Dva roky po „nežnej revolúcii“ bol námestníkom ministra poľnohospodárstva, neskôr prvým generálnym riaditeľom Slovenského pozemkového fondu.

Redakcia